

INTERVIEW: AFSCHIED ANNIE DE GROOT

Albert Ponsioen

Annie de Groot heeft al enige tijd geleden (in 2018) haar functie als coördinator bij het Centrum voor Consultatie en Expertise (CCE) beëindigd. In dat jaar nam Annie tevens afscheid als beleidsadviseur/orthopedagoog bij het Emaus College in Ermelo en De Lasenberg in Soest, beide scholen zijn verbonden aan Groot Emaus. Annie blijft overigens als onderzoeker nog verbonden aan de scholen. Annie's schat aan ervaring (vanaf 1976 op de school van Groot Emaus) is meer dan genoeg reden (en beter laat dan nooit...) om haar nog even uitgebreid aan het woord te laten.

Uit al die ervaringen die je de afgelopen decennia bij het Emaus College en het CCE hebt opgedaan, wat komt er nu als eerste bij je boven borrelen?

Dat het denken en handelen in de pedagogiek buiten de geijkte en vertrouwde paden veel tijd en inspanning vraagt. Dit doet mij denken aan een psychiater die zijn collega's een medicijn had aanbevolen waarnaar in Canada al 20 jaar onderzoek was gedaan met positieve resultaten. De collega's bleken nauwelijks bereid om dit medicijn voor te schrijven en bleven in hun vertrouwde patronen van voorschrijven hangen. Ook nu in deze Corona-crisis zie je dat het aanpassen en veranderen van het gedrag aan de richtlijnen moeilijk is.

Hoe ben je hier zelf mee omgegaan?

Misschien dat mijn start als onderwijzer op een Jenaplan-school wat dit betreft een goede basis was. Op deze school leren kinderen van elkaar en wordt er binnen de klassegroepen gedifferentieerd gewerkt én is er bovendien aandacht voor sociale vorming, creatieve vakken en wereldoriëntatie. Ook waren wij gewend om als docententeam met elkaar welkkelijks te overleggen over kinderen. Vooral het uitwisselen over de leerstof en hoe we naar de leerlingen keken was bijzonder. Dit was toch wel anders dan op mijn eerste traditionele klassikale school waarbij er vaker een houding was van: "Als je vragen hebt dan kom je maar." Je kon op de Jenaplan-school wat makkelijk-

ker omgaan met het verplichte schoolwerk. Zo had ik ooit een moeilijk hanteerbare leerling waarmee ik op gezette tijden samen in de bouwhoek ging zitten. Zijn lust en zijn leven! Zo kregen wij hem weer aan het leren. Binnen dit schoolconcept was ruimte voor anders kijken naar leren en gedrag.

Vanwaar de overstap naar het Emaus College?

Tijdens mijn opleiding had ik kennisgemaakt met het speciaal onderwijs en mijn motivatie om daar te werken was mijn perspectief. Zorgleerlingen en de sfeer van werken in het speciaal onderwijs maakten indruk op mij. Mijn aanstelling als 'leerkracht met speciale taken' op de school van Groot Emaus sloot goed aan op mijn interesse om meer te kijken naar de individuele leerlingen (het pedagogisch-didactisch onderzoek behoorde tot haar takenpakket) en samen te werken met andere disciplines. Al gauw kwam ik vanuit school terecht in de intake-commissie van Groot Emaus en daar is mijn belangstelling voor multidisciplinair werken ontstaan en gegroeid. Omdat de leerlingen in de regel ook in een behandelgroep van Emaus waren opgenomen, was er sprake van een noodzakelijke samenwerking tussen de medewerkers van de school en de instelling. Toch stond deze samenwerking nog op een laag pitje.

Wat had je wat dit aangaat aan jouw opleiding?

Voor de Akte Buitengewoon Onderwijs die ik bij het Seminarium voor Orthopedagogiek in Zeist haalde, was een fantastische opleiding! Je kreeg daar vakken als taalontwikkeling bij moeilijk lerende kinderen, logopedie, didactiek, pedagogiek gericht op onderwijs. En praktische vakken als 'Hoe ga je met een klas om'. Dit was voor mij een hele goede voedingsbodem om verder te leren. Het had mij echt te pakken! Daarom ben ik daarna de opleiding MOA pedagogiek gaan volgen, met de verdiepingsmodule orthopedagogiek. Tijdens mijn opleiding bij de Hogere Kaderopleiding Pedagogiek koos ik de richting Diagnostiseren en hulpverlening. Omdat ik het belangrijk vond om mij naast de inhoud ook met het beleid op school bezig te kunnen houden, ben ik een managementopleiding gaan doen. Na een periode als adjunct-directeur ben ik mede-directeur geworden. Mijn collega hield zich bezig met de school als organisatie en ik kon mij richten op de leerlingen en de inhoud. Voor mij was erg belangrijk dat de kennis, de achtergronden van de moeilijk lerende kinderen en de gedragsproblematiek bij de leraren terechtkwamen. De visie op leren en gedrag van deze complexe leerlingen vraagt een vertaalslag in de organisatie op de werkvloer. De samenwerking binnen school van inhoudsdeskundigen en management is een must.

Hoe was het om een school op het terrein van een instelling te hebben?

Een probleem in die tijd, en dat is eigenlijk altijd wel gebeven, is de scheiding tussen de zorginstelling en de school. Ondanks de samenwerking tussen de collega's uit beide werkvelden blijf je soms toch tegen schotten aanlopen, alleen al vanwege de compleet andere financiering. We discussieerden over de voorwaarden waaraan leerlingen moesten voldoen om onderwijs te volgen. Hoe leerlingen vanuit een besloten leefgroep onderwijs moesten volgen was een veelgestelde vraag. Toen is het ons op school gelukt om drie extra leerkrachten aan te

trekken, waardoor wij twee medewerkers (een docent en een groepsbegeleider) op drie klassegroepen van maximaal acht tot tien kinderen hadden. Ons doel was de leerlingen een volledige schooldag in huis te houden. Inhoudelijk konden we behandeling en onderwijs integreren. Binnen deze drie klassegroepen werd gewerkt aan leervoorwaarden en behandeling. Een mooie vondst. Het vraagstuk van wat nu de voorwaarden zijn voordat een leerling onderwijs kan volgen, was opgelost.

Wat zie je als belangrijkste veranderingen in het onderwijs?

Sommige zaken zijn de afgelopen periode nauwelijks veranderd. Zo is er nog steeds sprake van een scheiding tussen zorg en onderwijs. Maar er zijn er ten aanzien van de bejegening en behandeling van de kinderen toch vooral positieve veranderingen: het gedrag van kinderen wordt beter begrepen dan vroeger. Daar waar er destijds de reflex bij begeleiders was om moeilijk gedrag bij kinderen en jongeren vooral beheersmatig aan te pakken, is er nu aandacht voor de achtergrond van het gedrag. De visie op probleemgedrag is het meest veranderd. De ontwikkelingen binnen de afdeling diagnostiek van Emaus zorgden voor meer aandacht voor het ontwikkelen en leren van LVB-leerlingen. Het Emaus College profiteerde daarvan. Zo werd het onderzoek van cognitieve vaardigheden bij LVB jongeren (kijken naar mogelijkheden) gepresenteerd op school. Kennis en achtergronden van psychiatrische en gedragsproblematiek leerden ons anders te kijken naar gedrag. Binnen de school zochten we naar manieren en methoden om aan te sluiten bij de belevingswereld en het perspectief van de leerlingen. Zo had ik een keer een jongen die helemaal niets met school wilde, alleen de houtbewerking vond hij wel aardig. Op een open dag zou zijn oom, met wie die jongen best wel goed kon opschieten, langskomen. Maar hij zou alleen komen als zijn hond mee mocht en dit was eigenlijk helemaal niet de bedoeling. Door met de docent van de houtafdeling dit te bespreken, bleek het bezoek van de oom met hond geen probleem en dit bleek

achteraf voor die leerling een gouden greep: oom zag wat zijn neef met hout allemaal kon en zijn positieve houding had weer een motiverende werking op die leerling om de school toch met wat andere ogen te bekijken.

Of een andere leerling die op de leefgroep bleef en niet naar school wilde. Ik heb toen een docente, waarvan ik ergens het vermoeden had dat zij wel een klik met deze leerling zou hebben, naar de groep gestuurd om met die leerling kennis te maken. Later kwam die leerling naar mij toe: "Hoe wist u dat die juf zo goed bij mij paste?" De match tussen de persoonlijke (nu noemen we dat de sensitieve responsiviteit) talenten van de leerkracht en de onderwijs/zorgbehoefte van de leerling is cruciaal.

Je zei dat het gedrag van kinderen tegenwoordig beter begrepen wordt dan vroeger, omdat er meer gekeken wordt naar de achtergrond van het gedrag...

Het Emaus College is een school op het terrein van Groot Emaus en nauw verbonden met de instelling. We waren voor de meeste andere scholen een vreemde eend in de bijt. Voor tijdelijke plaatsingen vanuit de ons omringende scholen waren we beschikbaar, maar daar werd bij hoge uitzondering gebruik van gemaakt. Eigenlijk kwam er met de komst van de Regionale Expertise Centra, de REC's, meer openheid en ook expertise beschikbaar van andere scholen op het gebied van ADHD en autisme. Zo was er op een school in de regio veel ervaring met autismspectrumstoornissen en dit leidde ook bij ons op school tot soms een geheel andere aanpak van de kinderen waarbij wij ook dit beeld zagen. Niet alleen leidde dit tot veranderingen in de aanpak en bejegening van deze kinderen, maar ook in de organisatie van de school: meer vaste regemaat, niet te veel wisselingen van docenten, niet direct beginnen met een praktijkles. Bij elkaar in de keuken kijken en leren van elkaar kwam op gang. Ik herinner me nog een cursus 'Autisme in de klas' met leraren van vijf scholen en daar was ruimte om kennis en ervaringen te delen.

Gingen deze veranderingen gelijk op met veranderingen in de zorg?

Door de realisatie van de REC's werden wij als school 'gedwongen' om met andere scholen in de regio samen te werken. Daarvoor was er bij Emaus toch een neiging om niet teveel in elkaars keuken te kijken. Er was destijds weinig contact met de regio. Emaus was destijds 'de' achtervanginstelling waar bijzondere kinderen en jongeren met ernstige gedragsproblemen werden opgenomen. Ik herinner mij uit die tijd een studiedag bij Emaus waarbij de instelling als 'Centre Excellence' werd betiteld. Het Emaus College volgde de ontwikkelingen van Emaus op het gebied van kennis van kinderpsychiatrische stoornissen en daarbij behorende behandelingen ook meer en meer. De samenwerking van behandeling in de leefgroep, de ondersteunende therapieën en het onderwijs werd meer en meer praktisch. Een cruciale (visie)verandering is dat er nu meer wordt samengewerkt met de jongeren en de ouders of cliëntensysteem.

Uiteindelijk ben je ook bij de CCE terechtgekomen...

Daar had je nog meer de mogelijkheid je met allerlei specialisten over één casus te buigen! Terwijl je bij Emaus je vaker met zes leerlingen tegelijk bezig was.

Bij het CCE waren consulenten met veel expertise op verschillende terreinen en wij mochten al naar gelang de hulpvraag van de cliënt (cliëntensysteem) deze consulenten inschakelen. Bijvoorbeeld op het gebied van sensomotorische informatieverwerking ging er een wereld voor mij open. Anders kijken naar gedrag en de achtergronden (en ook weer met andere disciplines) begrijpen leverde zeer positieve resultaten op. Zo kan ik nog vele voorbeelden noemen. De analyse van 200 onderwijsconsultaties leverde een top 5 van adviezen op: verdiep je in de leerling en zijn achtergrond, vraag op tijd hulp, werk samen, verander niet

de leerling maar de context en laat soms het rooster (tijdelijk) even los. Ik heb veel inspirerende collega's ontmoet en prachtige veranderingen in het onderwijs en de zorg gezien. Voor leerlingen, leraren, begeleiders en ouders een wereld van verschil!

Wat waren de minder positieve kanten van het werk?

Ik was wel veel met mijn werk bezig. Mijn inspiratie haalde ik uit de praktijk, maar ook uit het zoeken naar kennis over mijn vak en dat houdt niet op bij de voordeur van de school. Ik kon het niet uitstaan wanneer we het probleemgedrag van een leerling niet konden begrijpen en dus geen passend perspectief hadden. Wanneer ik naar huis fietste was de puzzel nog niet klaar. Maar dit is de consequentie van het bijkans verweven zijn met je werk (...). Die betrokkenheid en bevlogenheid werden ook altijd wel gezien en gewaardeerd thuis! Ik heb met veel plezier kunnen werken.

Wat hoop of verwacht je van het onderwijs?

Dat de sociaal-emotionele kanten van jonge kinderen meer belicht worden. En dat leerlingen, zoals in de Jenaplan-school, van verschillende leeftijden en niveaus bij elkaar in één groep zitten. Daarvoor is het nodig om letterlijk passend onderwijs te leveren, waarbij naast het traditionele aanbod van lezen, rekenen en spellen, aandacht voor de creatieve vakken is. Eigenlijk zou je kleine gemeenschappen moeten creëren waarin kinderen hun talenten leren ontdekken en waarin zij leren (samen) leven. Er is niet één oplossing voor alle leerlingen en er is veel maatwerk nodig.

De docenten die het meeste betekenen voor de leerlingen zijn toch diegenen die een hele persoonlijke invulling geven aan het vak. Zo ken ik een docent die met de meest 'moeilijke' leerlingen -buiten de veilige kaders van de school- in een andere instelling ging dansen met blinden! Fantastisch! Of die docent die de kunst verstaat om leerlingen met LVB-problematiek voor poëzie en taal te interesseren!

Annie, je blijft hopelijk nog jaren deel uitmaken van de redactie van LVB Onderzoek & Praktijk, wat vind jij van dit tijdschrift?

Het staat wel wat ver van de praktijk af. Mijn manier van leren, veel lezen en kennis opdoen, is niet algemeen heb ik ervaren. Mensen willen veel meer praktisch leren. Als een presentatie op een studiedag bijvoorbeeld te veel een beroep doet op het reflecterend vermogen, lijken veel met name leraren en begeleiders af te haken. Bij het CCE zijn wij daarom die video's gaan opnemen [zie <https://cce.nl/cce-podium>; AP]. Misschien moeten wij voor LVB Onderzoek & Praktijk ook aan andere vormen van informatie-overdracht gaan denken.

OK, Annie, geen Emaus College meer, geen CCE (wel LVB O&P...), en nu?

Mijn bestuurder/directeur Gerard van Egmond vroeg mij vorig jaar: "Wat zou jij nu dit laatste jaar op school nog willen doen?" En zijn volgende vraag was of ik nog eens heel goed wilde kijken wat nu de succesfactoren zijn van het onderwijs op de scholen (Emaus College en De Lasenberg). Ik zei hem toen - na een week bedenktijd - dat ik heel graag nog onderzoek zou willen doen naar ouderbetrokkenheid bij de LVB-doelgroep. In al die jaren dat ik met deze groep te maken had, heb ik gemerkt dat de leerlingen waarbij er vanaf het begin van de plaatsing contact met de ouders was het later beter doen dan de leerlingen waarbij dat contact er niet was. Deze laatste groep had vaak ook een veel minder goede start op school en in de instelling. Die leerlingen kwamen nogal eens vanuit een crisissituatie binnen. Dit idee van een onderzoek is het afgelopen jaar uitgegroeid tot een serieus en groots aangepakt onderzoeksplan. Het is inmiddels een promotietraject van de Universiteit van Amsterdam geworden, waar ik begeleid word door Annet Collot d'Escury en Patrick Snellings.

Het literatuuronderzoek is al bijna afgerond en het vervolg is gesprekken te voeren met ouders, leerlingen, leraren, orthopedagogen en andere experts van school en behandeling.

En welke personen zorgden voor een goede start en vervolg van jouw carrière?

Natuurlijk J. F. W. Kok met zijn theorie van de vraagstellingstypen! Ad van Gennep met debiliteit en maatschappelijke ongelijkheid (de mythe van het moeilijk lerend kind). Van Weelden met het moeilijk lerende kind. Pedagogiek op je knieën door Bleeker en Mulderij. Later Luc Stevens met zijn inspirerende visie op leren van leerlingen en leraren. Micha de Winter met zijn visie over opvoeden en leren in de maatschappelijke context. John Hattie met zijn handboek: de impact van leren zichtbaar maken. Haim Omer: Nieuwe autoriteit: samen werken aan een krachtige opvoedingsstijl thuis, op school en in de samenleving. Oplossingsgericht werken met LVB van Roeden en Bannink. En, vooral niet te vergeten, veel inspiratie ontleen ik ook aan de theorie over de veilige/onveilige gehechtheid en de driehoekskunde van Chiel Egberts.

Op het Emaus College waren vele talentvolle leerlingen en leraren, die zorgden voor inspiratie. Vele collega's en experts heb ik leren kennen in mijn werk op Emaus, op school en bij het CCE. Veranderen heeft tijd nodig, een lange adem, doorzettingsvermogen, maar omringd met enthousiaste collega's blijft het boeiend en is volhouden geen kunst.